

Jelení jazyk celolistý (*Asplenium scolopendrium*) v Mostě – jediné dvě lokality v severozápadních Čechách

Hart's-tongue (*Asplenium scolopendrium*) in Most town – the only two localities in northwestern Bohemia

Vít Joza

Oblastní muzeum a galerie v Mostě, Čsl. armády 1360, CZ-434 01 Most;
e-mail: vjoza77@gmail.com, joza.v@omgm.cz

Abstract: In northwestern Bohemia, Hart's-tongue (*Asplenium scolopendrium*) has been known only from the one place in Most town. The small population has been growing at the southeastern foot of Hněvín hill, on the U města Chersonu street, in masonry of the low fence wall of a private garden. This locality was discovered in year 2016, with one plant only. In 2023 it has already had 5 fertile plants. In year 2022, another one vigorous plant was found in neighbouring Jana Žižky street. It has been growing only 70 meters from the first finding in similar conditions.

Keywords: *Asplenium scolopendrium*, *Phyllitis*, northwestern Bohemia, Czech Republic, distribution, rare vascular plants, endangered taxa

Úvod

Jelení jazyk celolistý, *Asplenium scolopendrium* L. (syn. *Phyllitis scolopendrium* /L./ Newman) je kapradina z čeledi sleziníkovité (*Aspleniaceae*). V České republice roste přirozeně především v Moravském krasu, ojediněle i v jině v Čechách a na Moravě (L. Ekrt in KAPLAN et al. 2016). Přirozenost výskytu v Českém krasu je považována za spornou, ačkoliv pro to není moc důvodů (cf. J. Hadinec in HADINEC et al. 2003: 273–273 ut *Phyllitis scolopendrium*). Několik málo desítek dalších lokalit je známo z druhotných stanovišť roztroušených po celé České republice, a to především ze zdí a z otevřených studní (L. Ekrt in KAPLAN et al. 2016, PLADIAS 2022, vide WILD et al. 2019, CHYTRÝ et al. 2021; více nálezů z druhotných stanovišť v téměř celé České republice bylo publikováno v letech 2003–2020 ve Zprávách České botanické společnosti v řadě floristických příspěvků „Additamenta ad floram Reipublicae Bohemicae“). Podle aktuálně platného červeného seznamu cévnatých rostlin České republiky (GRULICH 2017) patří *A. scolopendrium* mezi zranitelné taxony (VU – vulnerable). Zároveň je zvláště chráněný podle zákona, přičemž je zařazen mezi kriticky ohrožené druhy (ANONYMUS 2013 ut *Phyllitis scolopendrium*).

Dosavadní výskyt *Asplenium scolopendrium* v severozápadních Čechách

Zřejmě jedinou informaci o *Asplenium scolopendrium* v severozápadní části Čech publikoval FEILER (1931: 15 – údaj převzatý od Josefa Dittricha, který tehdy potvrdil jakýsi ředitel Posselt). Doklad k nálezů z lokality mezi Horou Svatého Šebestiána a zaniklou českou pohraniční obcí

Reitzenhein v hřebenové části Krušných hor není znám. (Tato zaniklá česká obec v okrese Chomutov asi 5 km ssz. od Hory Svatého Šebestiána se po druhé světové válce krátce jmenovala „Pohraniční“; po vysídlení německých obyvatel a zboření většiny domů byla roku 1955 zrušena. JOZA 2017 lokalitu mylně přiřadil k sousední obci Reitzenhain v Německu, která dosud existuje.) Je možné, že *A. scolopendrium* rostl ve zdivu nějakého mostku či propustku tehdejší odbočky železniční trati Chomutov–Vejprty do Reitzenainu nebo studní apod. Mohlo však jít i o záměnu se sterlní rostlinou *Bistorta officinalis* (= *B. major*; Č. Ondráček in litt. 2023, cf. JOZA 2017: 66).

Ani odjinud ze severozápadních Čech nebyl *A. scolopendrium* dlouho spolehlivě doložen. Dosud jediný jeho doložený nález ze severozápadních Čech byl učiněn teprve v roce 2016 v intravilánu města Most; rok poté byl publikován ve Sborníku Oblastního muzea v Mostě (JOZA 2017). Jediná rostlina tehdy rostla v nízké zídce plotu v ulici U města Chersonu v mostecké čtvrti Zahražany, na jihovýchodním úpatí známého vrchu Hněvín. Při běžné údržbě chodníku byla téhož roku málem zničena, později však obrazila (JOZA op. c.). Od té doby ji pravidelně každoročně ověřuji. K fytochorionům s výskytem *A. scolopendrium* v České republice tak přibyl fytogeografický okres Lounsko-labské středohoří, resp. jeho podokres Lounské středohoří (4a). V současnosti (únor 2023) zde roste již 5 rostlin, které mají celkem asi 49 listů (sterilních i fertálních). *A. scolopendrium* není uveden v aktuálním červeném seznamu cévnatých rostlin Ústeckého kraje (ONDRÁČEK ed. 2019). I když jde o vzácný a ohrožený taxon, je tomu tak pravděpodobně proto, že je v současnosti v této oblasti znám jen ze sekundárního stanoviště.

Stojí za zmínku, že výskyt *Asplenium scolopendrium* je v sousední Spolkové republice Německo považován za přirozený (není rozlišován přirozený a sekundární výskyt) a tento druh není vnímán jako ohrožený. V nám nejbližší spolkové zemi Sasko však dlouhodobě roste jen vzácně (HARDTKE & IHL eds. 2000: 121, FLORAWEB 2022).

Nová lokalita *Asplenium scolopendrium* v Mostě

V říjnu roku 2022 se podařilo nedaleko místa prvního nálezu objevit další rostlinu *Asplenium scolopendrium* (Obr. 1) a potvrdit tak postupné rozrůstání mostecké populace. Nová lokalita je v sousední ulici Jana Žižky, pouhých 70 metrů severozápadně od místa prvného nálezu a bezpochyby s ním souvisí. Na obou místech roste tento druh v nízké staré zídce plotu z místního znělce, nedaleko vstupní branky do zahrady. Obě zídky jsou shodně orientovány severozápadním směrem a jsou v zástínu lipové aleje (stromy v obou ulicích jsou čas od času radikálně ořezávány). Podmínky jsou na obou místech tedy prakticky stejné. Dosud se mi nepodařilo zjistit, jestli je někde v okolí tento druh pěstován, je to však pravděpodobné. V současnosti je tedy *A. scolopendrium* spolehlivě znám ze dvou současných lokalit:

4a. Loun. střed., 5447d: **Most**: část Zahražany: ul. U města Chersonu, zídka plotu soukromé zahrady u domu č. p./č. or. 1675/8, 50°30'57.44"N, 13°38'05.91"E, 260 m n. m., přirozeně vzniklá populace 5 rostlin ve spárách nízké zidky plotu (leg. V. Joza 15.VIII.2016 MOST, not. V. Joza 2016–2023). – 4a. Loun. střed., 5447d: **Most**: část Zahražany: ul. Jana Žižky, ve spáře zidky plotu soukromé zahrady domu č. p./č. or. 1870/10, 50°30'59.34"N, 13°38'04.15"E, 266 m n. m., jediná vitální rostlina s 18 listy, jen 70 m ± sz. od předchozí lokality (leg. V. Joza 14.X.2022, herb. V. Joza, not. V. Joza 2022–2023).

Literatura

ANONYMUS (2013): *Vyhlaška č. 395/1992 Sb. Ministerstva životního prostředí České republiky, kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů.* [aktuální k 15. 7. 2013]

- FEILER A. (1931): Gefäßkryptogamen. – In: *Heimatkunde des Bezirkes Kommotau*, Kommotau, Vol. 1 (Natur), Tom. 6: 9–18.
- FLORAWEB (2022): *FloraWeb – Daten und Informationen zu Wildpflanzen und zur Vegetations Deutschlands*. [On-line: <https://floraweb.de/index.html>. Použito 6. 11. 2022]
- GRULICH V. (2017): Červený seznam cévnatých rostlin ČR. – *Příroda*, Praha, 35: 75–132.
- HADINEC J., LUSTYK P. & PROCHÁZKA F. [red.] (2003): Additamenta ad floram Reipublicae Bohemicae. II. – *Zprávy České botanické společnosti*, Praha, 38: 217–288.
- HARDTKE H. J. & IHL A. [eds.] (2000): *Atlas der Farn- und Samenpflanzen Sachsens*. – In: *Materialien zu Naturschutz und Landschaftspflege*. Sächsisches Landesamt für Umwelt und Geologie, Dresden. 806 pp.
- CHYTRÝ M. et al. (2021): Pladias database of the Czech flora and vegetation. – *Preslia*, Praha, 93: 1–87.
- JOZA V. (2017): Příspěvek ke květeně Mostecka a Litvínovska (severozápadní Čechy) I. – *Sborník Oblastního muzea v Mostě*, Most, ser. natur., 38/2016: 64–72.
- KAPLAN Z., DANIHELKA J., LEPSÍ M., LEPSÍ P., EKRT L., CHRTEK J. JUN., KOCIÁN J., PRANČL J., KOBRLOVÁ L., HRONEŠ M. & ŠULC V. (2016): Distributions of vascular plants in the Czech Republic. Part 3. – *Preslia*, Praha, 88 (4): 459–544 + append.
- ONDRÁČEK Č. [ed.] (2019): *Ohrožené rostliny Ústeckého kraje. Červený seznam Ústeckého kraje a komentáře k vybraným taxonům*. – Ústecký kraj, Ústí nad Labem. 224 pp.
- PLADIAS (2022): PLADIAS. Databáze české flóry a vegetace. [On-line: <https://pladias.cz/>. Použito 6. 11. 2022]
- WILD J. et al. (2019): Plant distribution data for the Czech Republic integrated in the Pladias database. – *Preslia*, Praha, 91: 1–24.

Obr. 1. Jelení jazyk celolistý (*Asplenium scolopendrium*) v Mostě, na zídce plotu soukromé zahrady v ulici Jana Žižky. Foto V. Joza 2023.

Fig. 1. Hart's-tongue (*Asplenium scolopendrium*) in Most town, growing in the masonry of the low fence wall of a private garden. Photo by V. Joza 2023.